EVOLUȚIA SOCIAL-POLITICĂ A BASARABIEI ȘI UNIREA EI CU ROMÂNIA (1917 – 27 MARTIE/9 APRILIE 1918)

DINU POȘTARENCU

Die sozial-politische Entwicklung Bessarabiens und die Vereinigung mit Rumänien (1917 – 27. März / 9.April 1918)

(*Zusammenfassung*)[*]

In der vorliegenden Studie wird die sozial-politische Entwicklung Bessarabiens im Zeitraum unmittelbar vor der Vereinigung mit Rumänien (1918) dargestellt. Der vom Krieg verursachte wirtschaftliche Kollaps, die (seit dem Herbst des Jahres 1916 bestehende) Lebensmittelnot und die sich ständig verschärfende Spannung zwischen der Staatsduma und dem Zaren Nikolaus II. bewirkten eine äußerst explosive Situation im Russischen Reich, die im Februar 1917 zum Ausbruch der der Russischen Revolution, zum Sturz der zaristischen Autokratie und somit auch zu einer radikalen Erschütterung des sozial-politischen Systems führte. Die Revolutionsereignisse prägten den Alltag in Russland.

Angesichts dieser Umstände, gewannen die Nationalbewegungen im riesigen Russischen Vielvölkerstaat eine besondere Dynamik. Die neue günstige politische Konjunktur veranlasste auch die Rumänen aus Bessarabien Forderungen, die als Hauptziel das Erlangen der Autonomie Bessarabiens hatten, zu erheben.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bessarabien, sozial-politische Entwicklung, Vereinigung mit Rumänien (1918), wirtschaftliche Krise, russische Revolution, National-bewegungen, Autonomie.

Colapsul economic cauzat de starea de război, criza alimentară, apărută în toamna anului 1916, şi tensiunea politică crescândă între Duma de Stat şi împăratul Nicolae al II-lea au creat o situație explozivă în Imperiul Rus, care a culminat cu răsturnarea autocrației țariste, în urma Revoluției ruse din februarie 1917, sistemul social-politic al imperiului zdruncinându-se din răsputeri. Evenimentele care s-au succedat revoluției modificau de la o zi la alta cursul vieții interne a Rusei. Acest concurs de împrejurări a contribuit la formarea unui climat propice revigorării mişcărilor de eliberare națională a popoarelor încorporate cu forța în imensul

[*] Traducere: Carol-Alexandru Mohr.

Analele Bucovinei, **XXV**, *1* (50), p. 5–21, Rădăuți – București, 2018

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

imperiu al acvilei bicefale. În contextul schimbărilor, al noii conjuncturi politice din Rusia, s-au înviorat şi românii basarabeni, care au început să formuleze revendicări cu caracter naţional, punând pe primul plan autonomia Basarabiei.

Prin intermediul numărului din 8/21 martie 1917 al gazetei chişinăuiene „Cuvânt moldovenesc" – singura, la această vreme, publicaţie periodică în limba română din Basarabia – românii basarabeni instruiţi au fost informaţi că „de acum nu mai suntem robii stăpânirii vechi, care ani de-a rândul şi-a bătut joc de ţară şi de noi în chipul cel mai grozav. Ocârmuirea veche s-a prăbuşit şi pe dărâmăturile ei se clădeşte o viaţă nouă". Redacţia gazetei spera „ca feliul nou de ocârmuire", instalat în Rusia, să înnoiască şi viaţa moldovenilor, să-i deşteptare „din somnul de moarte" în care stăpânirea veche i-a ţinut „mai bine de o sută de ani!"[1].

Peste scurt timp, la 22 martie/4 aprilie 1917, redacţia aceleiaşi gazete „Cuvânt moldovenesc" a inserat în paginile acestei publicaţii periodice un apel către moldoveni să se deştepte şi să pledeze pentru autonomia Basarabiei. Informându-i că letonii, „un popor tot aşa de numeros ca şi moldovenii din Basarabia, dar mult mai luminat decât noi", cer de la noua stăpânire a Rusiei statut de autonomie pentru spaţiului lor naţional, redacţia i-a îndemnat să le urmeze exemplul[2]. De notat că, prin acest apel, românii basarabeni au înaintat cea dintâi solicitare de a i se acorda autonomie Basarabiei.

La 5/18 aprilie 1917, s-a constituit definitiv Partidul Naţional Moldovenesc, care devine un diriguitor al mişcării de emancipare naţională a românilor basarabeni. Curând, prin numărul din 9/22 aprilie al gazetei „Cuvântului moldovenesc", a fost adus la cunoştinţa publică programul Partidului Naţional Moldovenesc, din care cititorii au aflat că proaspăta asociaţie politică basarabeană şi-a asumat obligaţia să-şi orienteze acţiunile în vederea acordării drepturilor cetăţeneşti şi naţionale moldovenilor din Basarabia şi celor de dincolo de Nistru. Conform planului său de activitate, partidul urma să lupte „pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătoreşti, bisericeşti, şcolare şi economice a Basarabiei". Pentru a realiza această aspiraţie majoră, partidul şi-a programat să acţioneze astfel ca toate legile privitoare la „viaţa din lăuntru a Basarabiei să le întocmească Dieta provincială (Sfatul Ţării), potrivit obiceiurilor vechi şi nevoilor de acum ale ţării"[3].

În ziua de 18 aprilie 1917, la Odesa, s-a desfăşurat o adunare a ostaşilor moldoveni din garnizoana acestui oraş de la Marea Neagră, reunind circa 10 000 de militari. Precum a consemnat corespondentul chişinăuian, ostaşii soseau „în cete,

[1] *Schimbarea feliului de ocârmuire în Rusia. În pragul vieţii noi*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 20 (220), 8 martie 1917, p. 1; Şt. Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studiu şi documente cu privire la mişcarea naţională din Basarabia în anii 1917–1918*, Chişinău, Editura Universitas, 1993, p. 80.

[2] „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 24, 22 martie 1917, p. 1; Şt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 81–82.

[3] *Programul Partidului Naţional Moldovenesc*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 28, 9 aprilie 1917, p. 2–3.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

după companii", aducând cu sine „steaguri naționale, cu florile roşu, galben şi albastru". Susținând în întregime scopurile formulate în programul Partidului Național Moldovenesc, participanții la adunare au hotărât că, pe viitor, pentru a menține libertatea câştigată, „Basarabia trebuie să capete autonomia cea mai largă" şi să fie condusă de către „aleşii ei, care vor întocmi Sfatul Țării". Când s-a încheiat adunarea, ostaşii „au pornit pe ulițele Odesei, purtând steaguri naționale (roşu, galben şi albastru) şi steaguri revoluționare (roşu). Pe steaguri era scris cu litere latineşti şi ruseşti: „Trăiască autonomia Basarabiei!", „Trăiască Republica Democratică Federativă!"[4]

Militarii moldoveni încorporați în armata rusă au continuat să-şi coordoneze acțiunile, ei constituind un element esențial al mişcării de eliberare națională din 1917. Deşi majoritatea erau țărani, fără multă ştiință de carte, ei au fost influențați de ideile revoluționare, răspândite în mediul ostăşesc, iar de la combatanții instruiți au însuşit o anumită doză de cunoştințe. La 18 mai 1917, aceeaşi militari moldoveni din oraşul Odesa, care erau concentrați în garnizoana de aici într-un număr impunător, au constituit un organ reprezentativ al lor: Sfatul de Deputați ai Soldaților şi Ofițerilor Moldoveni din Odesa. Unul dintre scopurile fixate în statutul acestei organizații militare consta în a depune eforturi „pentru prefacerea Rusiei în republică democratică federativă, în care toate părțile Rusiei, ca Basarabia, Ucraina, dar şi altele, vor avea autonomia lor teritorială-națională, recunoscându-se drepturile națiilor care sânt în număr mai mic în aceste țări"[5]. În contextul evenimentelor ulterioare din Rusia, obținerea autonomiei Basarabiei a devenit un scop dominant în toate acțiunile politice ale acestui sfat[6].

O altă organizație militară basarabeană i-a naştere într-o altă zonă geografică: pe Frontul Român. La 9 iulie, „Cuvânt moldovenesc" informa că „ostaşii moldoveni de pe frontul românesc s-au unit într-un soiuz[7] al lor milităresc. Acuma ei au trimes în Chişinău ca delegat pe preşedintele comitetului lor prăpuraşul[8] Pântea, ca să intre în legătură cu comitetul central al partidului național moldovenesc"[9].

Între timp, reprezentanții diferitor organizații politice, obşteşti, culturale şi profesionale ucrainene au format un organ reprezentativ, numit Rada Centrală a Ucrainei, menit să dirijeze mişcarea de eliberare națională a ucrainenilor. Un rol important pentru ucraineni l-a avut Congresul național panucrainean din 6–8/19–21 aprilie 1917, care a lansat următoarea rezoluție: „În conformitate cu tradițiile istorice

[4] *Moldovenii din Odesa*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 33, 26 aprilie 1917, p. 2; Şt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 92–94.

[5] *Aşezământul organizației moldoveneşti din Odesa*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 56, 13 iulie 1917, p. 4.

[6] M. Adauge, E. Danu, V. Popovschi, *Mişcarea națională din Basarabia. Cronica evenimentelor din anii 1917–1918*, Chişinău, Editura Civitas, 1998, p. 24.

[7] *Soiuz* (rusism) – uniune.

[8] *Prăpuraş* (de la cuvântul rusesc *praporcic*) – sublocotenent în armata rusă.

[9] *Ostaşii moldoveni de pe frontul românesc*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 54, 9 iulie 1917, p. 4.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

şi necesităţile reale actuale ale poporului ucrainean, congresul consideră că numai autonomia naţional-teritorială a Ucrainei este în măsură să satisfacă aspiraţiile poporului nostru şi a tuturor celorlalte popoare care locuiesc pe pământul ucrainean". Alegând o nouă componenţă a Radei Centrale, în frunte cu Mihail Gruşevski, delegaţii la congres au consolidat autoritatea acestui organ legislativ, care a devenit o forţă puternică pe arena politică din sud-vestul Imperiului Rus, iar prin deciziile pe care congresul le-a adoptat, ucrainenii au făcut un pas curajos în vederea formării statului lor naţional.

În mod firesc, conjunctura politică care prindea contur în Ucraina, cu un pronunţat colorit naţional, avea o influenţă benefică asupra românilor basarabeni. Pe deasupra, Ucraina se transforma, treptat, într-un spaţiu care, sub aspect politic, izola Basarabia de puterea administrativă centrală a imperiului.

Comunicând cititorilor că ucrainenii au organizat în oraşul Kiev o mare manifestaţie şi că acest popor vecin, „care s-a deşteptat, îşi cere în gura mare autonomie", redacţia gazetei „Cuvânt moldovenesc" a chemat la acţiune: „Aşa şi noi, moldovenii, luând pildă de la ucraineni, trebuie să cerem în gura mare autonomia Basarabiei"[10].

Curând, din zona periferiilor naţionale ale Rusiei au ajuns la Chişinău două veşti încurajatoare, servind drept exemple de bună practică. Prima dintre ele era cu totul senzaţională: pe pagina a treia a ziarului „Basarabia liberă" din 9 iulie 1917 s-a titrat că Finlanda a devenit autonomă. După cum s-a telegrafiat din Helsinki, seimul finlandez adoptase proiectul privind autonomia Finlandei, înştiinţând despre aceasta Guvernul Provizoriu. Cu ocazia declarării independenţei, pe sediul senatului, seimului şi alte clădiri guvernamentale a fost arborat drapelul naţional al Finlandei[11]. Ştirea că Finlanda şi-a declarat independenţa, difuzată de Telegraful din Petrograd, a fost retransmisă, la 13 iulie, şi de „Cuvânt moldovenesc"[12]. În modul acesta, Finlanda a pus începutul destrămării Imperiului Rus.

Cea de a doua noutate a fost cedarea survenită din partea Guvernului Provizoriu în privinţa autodeterminării popoarelor din imperiu, dând publicităţii o declaraţie privitoare la autonomia Ucrainei. Acest pas făcut în sfera relaţiilor interetnice a urmat ca o reacţie la „universalul" emis de către Rada Centrală Ucraineană, prin care se făcuse cunoscut, inclusiv oficialităţilor de la Petrograd, că ucrainenii îşi vor elabora singuri legile[13]. Nu peste mult timp, Guvernul Provizoriu a recunoscut proiectul de autonomie pentru Ucraina. Deci, a conchis redacţia „Cuvântului moldovenesc", „autonomia Ucrainei se introduce în viaţă chiar de azi. Acum, Basarabia numaidecât v-a căpăta autonomie, fiindcă nu poate fi ocârmuită

[10] „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 50, 25 iunie 1917, p. 3.
[11] *Автономия Финляндии*, în „Свободная Бессарабия", Chişinău, nr. 76, 9 iulie 1917, p. 3.
[12] „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 56, 13 iulie 1917, p. 3.
[13] *Декларация Вр. Правительства по украинскому вопросу*, în „Свободная Бессарабия", Chişinău, nr. 74, 7 iulie 1917, p. 1; *Declaraţia Stăpânirii privitor la autonomia Ucrainei*, în „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, anul IV, nr. 55, 11 iulie 1917, p. 4.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

de stăpânirea din Petrograd, odată ce între Basarabia şi Rusia stă Ucraina autonomă”[14].

Acceptarea de către Guvernul Provizoriu a năzuinței Ucrainei de a fi autonomă i-a impulsionat pe militanții mişcării de eliberare națională din Basarabia, care au constatat că s-a creat o conjunctură prielnică pentru a pune în aplicare ideea privind fondarea „unui sfat al țării, care să-şi ia asupra sa sarcina de a ocârmui trebile Basarabiei în timpurile aceste tulburi şi a pregăti proiectele (propunerile) de legi pentru ocârmuirea autonomă a țării pe viitor”[15]. Conform informației inserate în paginile gazetei „Cuvânt moldovenesc”, existau, „cel puțin”, două planuri de creare a Sfatului Țării. Astfel, Partidul Național Moldovenesc şi organizațiile obşteşti moldoveneşti din Chişinău propuseseră ca numărul deputaților Sfatului Țării să fie 100, dintre care 63–65 de locuri să fie ale moldovenilor, iar celelalte 35–37 de locuri ale celorlalte neamuri trăitoare pe pământul Basarabiei. A fost fixată şi data când urma ca Sfatul Țării să-şi deschidă şedințele: 1 august 1917. Instituirea de urgență a Sfatului Țării era dictată de necesitatea de a descurca o mulțime de probleme, „care nu mai pot aştepta nici un minut”. Cel de-al doilea plan fusese elaborat de Partidul Social-Revoluționar Moldovenesc din Odesa, proaspăt format de către militarii moldoveni ai garnizoanei din acest oraş portuar. Acest partid trimisese instituțiilor obşteşti şi partidelor politice din Basarabia propunerea „ca să se apuce cu toții de înființarea în Basarabia a sfatului țării. Acest sfat să fie întocmit cât mai curând şi în el să intre 72 de oameni: 40 de la partidele politice şi aşezămintele obşteşti ale moldovenilor, iar ceilalți 32 de oameni să fie de la celelalte nații trăitoare în Basarabia”[16].

Primind undă verde din partea guvernanților de pe malul Nevei, autoritățile naționale de la Kiev au schițat limitele teritoriului Ucrainei autonome, încorporând în limitele respective şi Basarabia.

Planul ucrainean de subordonare a Basarabiei a devenit cunoscut la 12 iulie 1917, când ajutorul comisarului gubernial, Vladimir Cristi, a primit de la Kiev o telegramă semnată de secretarul general al afacerilor interne al Ucrainei, Volodimir K. Vinicenko, prin care a fost invitat să se prezinte, pe data de 25 iulie 1917, în capitala ucraineană, pentru a participa la o consfătuire a comisarilor provinciilor incluse în granițele Ucrainei autonome. Totodată, de la Kiev s-a primit ştirea confidențială că Rada Centrală a Ucrainei preconiza să trimită la Petrograd o delegație pentru a căpăta aprobarea decisivă a Guvernului Provizoriu şi a fixa definitiv hotarele Ucrainei autonome, compusă din 10 gubernii, în care urma să intre şi Basarabia.

Întruniți la 20 iulie 1917, sub preşedinția lui Vladimir Cristi, reprezentanții diferitelor organizații politice, naționale şi obşteşti au condamnat pretențiile Radei

[14] *Declarația Stăpânirii privitor la autonomia Ucrainei*, în „Cuvânt moldovenesc”, Chişinău, anul IV, nr. 55, 11 iulie 1917, p. 4.

[15] *Despre întocmirea sfatului țării*, în „Cuvânt moldovenesc”, Chişinău, anul IV, nr. 61, 25 iulie 1917, p. 1.

[16] *Ibidem*.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

Ucrainene şi au pledat pentru autonomia Basarabiei[17]. Pe deasupra, încercarea Radei Ucrainene de a îngloba Basarabia în graniţele Ucrainei a dat naştere unui val de nemulţămiri din partea societăţii basarabene, fiind blamată în discursurile rostite la un şir de manifestaţii.

Tot în această perioadă, ostaşii basarabeni din armata rusă de pe Frontul Român au lansat iniţiativa de a constitui un comitet executiv central militar, cu sediul în capitala Basarabiei, care să unească toate organizaţiile ostăşeşti de pe Frontul Român, din garnizoanele aflate în Chişinău, Odesa, Sevastopol, Novo-Gheorghievsk, Nikolaev şi din alte părţi[18]. Reuniţi, la 23 iulie 1917, în Chişinău, reprezentanţii acestor asociaţii ale militarilor moldoveni au înfiinţat Comitetul Executiv Central Militar Moldovenesc al Sfaturilor de Deputaţi ai Soldaţilor şi Ofiţerilor Moldoveni, atribuindu-i sarcina să coordoneze activitatea tuturor organizaţiilor militare moldoveneşti existente la acea oră. Calitatea de preşedinte al comitetului i-a fost încredinţată sublocotenentului Gherman Pântea, reprezentant al militarilor basarabeni de pe Frontul Român[19]. Declarându-se un organ de conducere în afara partidelor, Comitetul şi-a trasat mai multe scopuri, dintre care prevala lupta pentru autonomia Basarabiei.

Luând atitudine faţă de planul expansionist al Radei Centrale Ucrainene, Comitetul Executiv Central Militar Moldovenesc a solicitat Rumcerod-ului[20] să aducă la cunoştinţă Guvernului Provizoriu că „soldaţii şi ofiţerii moldoveni din Districtul Militar Odesa şi de pe Frontul Român, într-un număr de 90 000 de oameni, resping în mod categoric orice pornire de a include Basarabia în componenţa Ucrainei, astfel că pretenţia ucrainenilor de a o încorpora în sfera acţiunilor sale o consideră drept uzurpare”. Răpită în 1812 de la Principatul Moldovei şi beneficiind de autonomie în primii ani după anexare, „Basarabia, în viitor, având o largă autonomie internă, poate să se unească, pe principii federative, doar cu guvernul central al statului rus, dar nicidecum cu o oarecare regiune care face parte din componenţa Republicii Ruse, de aceea Comitetul Executiv Central Moldovenesc” a calificat introducerea Basarabiei în componenţa Ucrainei drept „un atentat imperialist asupra dreptului poporului moldovenesc la autodeterminare”[21]. Iar printr-o telegramă, expediată, la 25 iulie, Radei Centrale Ucrainene, Comitetul Central Militar Moldovenesc a protestat împotriva intenţiei antidemocratice şi anexioniste, care contravine princi-

[17] V. Cristi, *O pagină inedită din istoria Basarabiei*, în „Viaţa Basarabiei”, Chişinău, 1933, nr. 4–5, p. 12–18.

[18] *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării (1917–1918)*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi selecţia imaginilor de Ion Negrei şi Dinu Poştarencu, Chişinău, Editura Prut-Internaţional, 2004, p. 132.

[19] *Ibidem*.

[20] Rumcerod – Comitetul Executiv Central al Sovietelor Frontului Român, Flotei Mării Negre şi regiunii Odesa, care dirija şi activitatea sovietelor din guberniile Basarabia, Herson, Taurida şi, parţial, Podolia şi Volân.

[21] *Протест Молдавского Совета*, în „Свободная Бессарабия”, Chişinău, nr. 89, 25 iulie 1917, p. 3.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

piului autodeterminării popoarelor. Accentuând că, sub aspect istoric, etnografic, economic, Basarabia are dreptul la autonomie, Comitetul a declarat că va lupta prin toate mijloacele pentru autonomia Basarabiei. În acelaşi timp, membrii Comitetului i-au chemat pe ucraineni la o conlucrare frățească pentru autonomia Ucrainei şi a Basarabiei[22].

Pe data de 29 iulie/11 august 1917 a fost convocată o şedinţă extraordinară a Adunării Zemstvei Județene Chişinău, pe ordinea de zi figurând, mai întâi, chestiunea despre autonomia Basarabiei şi instituirea Sfatului Țării. Dezbaterile pe marginea acestei chestiuni au urmat după ce preşedintele Comitetului Executiv al Zemstvei Județene Chişinău, M. S. Glavce, a expus textul hotărârii Consfătuirii Speciale a reprezentanților organizațiilor naționale, politice şi obşteşti asupra intenției Radei Ucrainene de a include Basarabia în sfera sa de influență[23]. Luând cuvântul, D. N. Semigradov a menționat, printre altele: „Acei care se tem de autonomie trebuie să ştie că noi dorim să avem doar şcoală, justiție, administrație şi serviciu divin în limba noastră, în rest suntem legați indisolubil de Rusia. Dacă mai înainte, când ni se interzicea să vorbim în limba maternă, nu ni se permitea să ne rugăm lui Dumnezeu în limba mamei, noi nu năzuiam să ne separăm, apoi acum, când căpătăm totul la ce aspiram cândva, ar fi o mare nesăbuință să tindem spre a ne despărți de Rusia. Basarabia doreşte să fie autonomă spre gloria Rusiei şi menținerea propriei vieți. Autonomia Basarabiei nu amenință integritatea Rusiei şi trebuie să spunem aceasta, subliniind că noi dorim doar să obținem dreptul la autodeterminare, constatând cu amărăciune că separatismul există între soldații ruşi, care, având de gând să se retragă după Nipru, lasă în acest fel Basarabia în voia cuceritorilor”[24].

După încheierea discuțiilor, Adunarea Zemstvei Județene Chişinău şi Comitetul Executiv Județean Chişinău au aprobat următoarea rezoluție: „Având în vedere că Basarabia are tot dreptul la autonomie, Adunarea Zemstvei Județene împreună cu Comitetul Executiv Județean se pronunță în mod categoric împotriva introducerii Basarabiei în sfera de influență a Radei Centrale şi hotărăşte să trimită reprezentanții săi pentru a participa la examinarea problemei privind organizarea organului provincial. Totodată, dispune Comitetului Executiv al Zemstvei Județene să ia legătura cu celelalte zemstve şi în comun să facă un demers pentru a i se acorda autonomie Basarabiei”[25].

Deci, pe fundalul pericolului ucrainean, ideea autonomiei Basarabiei câştiga tot mai mult teren în rândul populației provinciei.

Pe parcurs, climatul revoluționar din Imperiul Rus exercita o influență puternică asupra stării de spirit a militarilor ruşi aflați pe câmpurile de luptă ale

[22] M. Adauge, E. Danu, V. Popovschi, *op. cit.*, p. 43.

[23] Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita: A.N.R.M.), Fond 70, inventar 1, dosar 370, fila 45.

[24] *Земское собрание*, în „Свободная Бессарабия”, Chişinău, nr. 93, 4 august 1917, p. 4.

[25] A.N.R.M., Fond 70, inventar 1, dosar 370, fila 46; *Земское собрание*, în „Свободная Бессарабия”, Chişinău, nr. 93, 4 august 1917, p. 4.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

Primului Război Mondial şi, drept consecinţă, armata rusă nu mai era dispusă să lupte ca mai înainte. Sub înrâurirea mentalităţii noi, revoluţionare, aceşti militari produceau dezordini, ceea ce a determinat, în ultimă instanţă, dezintegrarea armatei ruse.

Această situaţie de criză se întrona şi în rândurile trupelor ruse de pe frontul din România, unde, spre sfârşitul anului 1916, după insuccesul înregistrat de armata română, autorităţile militare ruse au concentrat 35 de divizii de infanterie şi 13 divizii de cavalerie, ceea ce alcătuia circa ¼ din forţele armate ale Rusiei[26]. La începutul lunii mai 1917, când noul comandant-şef al unităţilor militare ruse de pe Frontul Românesc, generalul Dimitrie Şcerbaciov[27], împreună cu generalul român Constantin Prezan au stabilit liniile principale ale unei viitoare ofensive, lua proporţii descompunerea armatei ruse de pe acest front, soldaţii refuzând să mai lupte[28].

În decursul lunii mai, fuga soldaţilor ruşi de pe acest sector al frontului estic luase o asemenea amploare, încât împotriva dezertorilor au fost trimise unităţi de cazaci, iar la mijlocul acestei luni, efectivul unei divizii ruseşti a refuzat să se supună ordinului de a înainta în zona localităţii Buhuşi. Pentru a opri dezordinea, comandamentul rus a decis să desfiinţeze unităţile care nu inspirau încredere. Sute de soldaţi erau arestaţi. S-a pus interdicţie asupra întrunirilor. Cu toate acestea, măsurile drastice ce erau luate s-au dovedit a fi zadarnice. Soldaţii continuau să ţină mitinguri, iar revoltele lor nu conteneau. Ca urmare, frontul rus de pe teritoriul României se destrăma treptat[29].

În timp ce Armata a 2-a română, comandată de generalul Alexandru Averescu, în cooperare cu un corp de armată rus, aparţinând Armatei a 4-a, a repurtat o strălucită victorie în bătălia de la Mărăşti (11/24 iulie – 19 iulie/1 august 1917), comandantul suprem al forţelor armate ruse, generalul Alexei Brusilov[30], a dispus trupelor sale să suspende ofensiva din cauza defecţiunilor frontului rusesc, consemnând în acest sens: „Comparativ, românii au făcut foarte mult. Ei au avut succes. Dar, luând în considerare starea generală de lucruri pe frontul nostru, eu i-am expediat o telegramă generalului Şcerbaciov, ordonându-i să sisteze ofensiva ulterioară”[31]. Situaţia generală existentă în acel moment pe frontul rusesc, la care s-a referit

[26] А. Зайончковский, *Мировая война 1914–1918 гг.*, Москва, Государственное Военное Издательство Наркомата Обороны Союза ССР, 1938, том второй, p. 95; Д.В. Вержховский, В.Ф. Ляхов, *Первая мировая война 1914–1918 гг. Военно-исторический очерк*, Москва, Военное издательство Министерства Обороны СССР, 1964, p. 182.

[27] La începutul lunii aprilie 1917, generalul rus Dimitrie Gr. Şcerbaciov (1857–1932) a fost desemnat în calitate de ajutor al comandantului armatelor de pe Frontul Român, regele României Ferdinand I. Efectiv, comandant al armatelor de pe acest front era Şcerbaciov, căruia i se subordonau patru armate ruse şi două armate române.

[28] *Istoria Românilor*, vol. VII, tomul II, coordonator acad. Gheorghe Platon, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 440.

[29] В. Н. Виноградов, *Румыния в годы первой мировой войны*, Москва, Издательство *Наука*, 1969, p. 200.

[30] Generalul A. A. Brusilov a exercitat funcţia de comandant suprem al forţelor armate ruse în perioada mai – iulie 1917.

[31] В. Н. Виноградов, *op. cit.*, p. 202.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

generalul Brusilov, este ilustrată în informațiile din luna iulie despre starea unităților ruse de pe Frontul Român. Autorii acestor informații „înfățișau un tablou îngrozitor al destrămării armatei. Situația, se poate spune, este haotică. Propagarea bolşevismului, operația nereuşită pe Frontul de Sud-vest, întăririle absolut inapte, nepedepsirea totală a maselor, care cu nimic şi de nimeni nu sunt stăvilite, reprezintă factorii de dezorganizare a armatei”[32]. Nici introducerea pe front a pedepsei capitale nu a avut efectul scontat[33]. Mecanismul militar al ruşilor se defectase iremediabil. Ca urmare a dezorganizării armatei ruse, militarii în debandadă cauzau nenumărate nenorociri populației.

Despre pericolul la care putea fi expusă Basarabia după demobilizarea ostaşilor ruşi de pe Frontul Român s-a dat alarma la sfârşitul lunii iulie1917, când Sfatul de Deputați ai Soldaților şi Ofițerilor Moldoveni din Districtul Militar Odesa a atras atenția că „demobilizarea viitoare a armatei de pe Frontul Român ridică chestiunea foarte importantă referitoare la aprovizionarea cu alimente a unităților demobilizate şi protejarea populației şi bogățiilor provinciei de posibilele devastări de către oamenii istoviți de războiul îndelungat”[34].

În noaptea spre 20 august, în casa protoiereului Dumitru Baltag, din satul Costeşti, județul Chişinău, au dat buzna vreo 20 de oameni, dintre care majoritatea erau îmbrăcați în uniformă de soldat, şi i-au cerut bani. Înfuriindu-i răspunsul că nu are bani în casă, jefuitorii l-au împuşcat în văzul familiei sale. Sărind în ajutor, locuitorii satului nu au reuşit să-i ajungă pe asasini[35].

În ziua de duminică, 20 august 1917, o bandă de soldați ruşi a atacat persoanele prezente la via inginerului hotarnic Andrei Hodorogea, aflată în Valea Dicescu de lângă Chişinău. În timpul acestui atac au fost asasinați stăpânul viei, Andrei Hodorogea, şi Simion Murafa, un exponent remarcabil al mişcării de renaştere națională al românilor basarabeni[36].

În dimineața zilei de 27 septembrie, după ce au prădat câteva beciuri de vinuri, prăvălii şi locuințe private, militarii cantonați în oraşul Bender s-au pus pe beție şi bătăi. Seara, cu scopul de a-i domoli pe militarii scandalagii, din Chişinău a plecat spre Bender comisarul gubernial Vladimir Cristi, însoțit de un detaşament înarmat[37].

Pentru a ține piept năpastei care plana asupra Basarabiei, militanții mişcării de emancipare politică şi națională a românilor basarabeni au solicitat autorităților militare ruse să permită crearea unui regiment național. Drept urmare, la 20 septembrie

[32] *Ibidem*.
[33] *Ibidem*.
[34] A.N.R.M., Fond 727, inventar 2, dosar 99, fila 55.
[35] *Убийство священника*, în „Бессарабская жизнь”, Chişinău, anul XIV, nr. 203 din 22 august 1917, p. 3.
[36] *Буйство солдат и убийство трех человек*, în „Бессарабская жизнь”, nr. 203 din 22 august 1917, p. 3. Acest atac banditesc este descris de Romulus Cioflec, care a fost martor ocular al celor întâmplate (R. Cioflec, *Zile de urgie. Amintire de la moartea dramatică a lui Murafa şi Hodorogea*, în „Sfatul Țării”, Chişinău, nr. 112, 21 august/3 septembrie 1918; L. Donici, *Revoluția rusă*...; R. Cioflec, *Pe urmele Basarabiei*..., Chişinău, 1992, p. 277–284).
[37] „Бессарабская жизнь”, Chişinău, anul XIV, nr. 231 din 28 septembrie 1917, p. 3.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

1917, din cartierul general al armatei ruse s-a telegrafiat: „Delegaţia regimentului moldovenesc a intervenit în privinţa concentrării tuturor moldovenilor într-un regiment de rezervă independent, din cauza necunoaşterii de către moldoveni a limbii ruse. Delegaţia a declarat că, pentru a preîntâmpina pericolul ce ameninţă Basarabia, regimentul moldovenesc va da ostaşi care vor lupta ca leii. Solicitarea delegaţiei a fost susţinută printr-un aviz favorabil dat de către generalul Şcerbaciov”[38].

În cadrul şedinţei din 29 septembrie/12 octombrie 1917 a Comitetului Executiv Central Militar Moldovenesc s-a accentuat necesitatea de a convoca, într-un viitor cât mai apropiat, un congres al reprezentanţilor organizaţiilor militare moldoveneşti, care urma să-şi asume responsabilitatea de a decide soarta Basarabiei[39], de a întreprinde măsuri energice pentru a pune stavilă haosului care se amplifica după dereglarea sistemului administrativ.

Congresul Militarilor Moldoveni, care şi-a ţinut lucrările în intervalul 20–27 octombrie 1917, în Casa Eparhială din Chişinău, s-a dovedit a fi un eveniment politic extrem de important în contextul mişcării de renaştere şi eliberare naţională a românilor basarabeni. Mai întâi de toate, potrivit datelor contradictorii redate într-un şir de surse ale vremii, la reuniune s-au prezentat de la 500 până la 1 000 de delegaţi[40], numărul mare al participanţilor producând un efect puternic. Înainte de amiaza zilei de 20 octombrie, citim în reportajul semnat de Mihail Minciună, în Chişinău se adunaseră „peste 500 de trimişi de la un număr de 250 000 de ostaşi moldoveni de pe toate fronturile şi din Rusia”. După amiază, toţi cei peste 500 de deputaţi au purces de la Palatul Libertăţii (fosta reşedinţă a guvernatorului Basarabiei) spre Sala Eparhială[41], ambele edificii fiind situate în centrul Chişinăului. „Cu muzică, în rânduri, mase mari de soldaţi, ţărani, ofiţeri şi intelectuali moldoveni, de toate dogmele, cu steaguri naţionale, defilează prin târgul acesta, din care un veac întreg au pornit toate rusificările. Această manifestare de forţă şi ordine a impresionat adânc pe toată lumea şi a contribuit, în mare măsură, la supunerea şi respectul adversarilor”[42]. Reprezentanţii diferitor unităţi militare, care au îndurat străduinţe neomeneşti pe front – relata şi Gheorghe Tudor în paginile gazetei „Soldatul moldovan” –, mergeau pe străzile Chişinăului cu „steagul tricolor moldovenesc”, toţi fiind împreunaţi „de un sfânt şi mare gând: Basarabia autonomă, Basarabia slobodă”. Atunci, în acele clipe de înălţare sufletească, „m-am gândit: s-a trezit neamul nostru din somnul cel de moarte, s-a trezit Moldova”[43].

După defilarea impresionantă a delegaţilor, preşedintele Comitetului Executiv Central Militar Moldovenesc, Gherman Pântea, anunţă deschiderea congresului, misiunea de a prezida şedinţele fiindu-i acordată rotmistrului Vasile Cijevschi. Până în

[38] „Свободная Бессарабия”, Chişinău, nr. 134 din 24 septembrie 1917, p. 5.

[39] Gh. Pântea, *Rolul organizaţiilor militare moldoveneşti în actul Unirii Basarabiei*, ediţia a II-a, Chişinău, Tipografia „Dreptatea” (Pasaj), 1932, p. 27.

[40] V. Popovschi, *Biroul de organizare a Sfatului Ţării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917). Studiu şi documente*, ediţia a 2-a, revăzută şi adăugată, Chişinău, Editura *Pontos*, 2013, p. 11–12.

[41] Gh. Pântea, *op. cit.*, p. 31.

[42] P. Cazacu, *Moldova dintre Prut şi Nistru. 1812–1918*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1992, p. 290.

[43] Gheorghe Tudor, *Ceva mare şi sfânt*, în „Soldatul moldovan”, Chişinău, nr. 8, 4 noiembrie 1917, p. 2.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

seara primei zile a congresului au fost rostite saluturi din partea împuterniciților „ocărmuirei locale, a partidelor obşteşti şi politice, a organizațiilor naționale de pe front şi din spate". Primul a cuvântat Ion Inculeț, în calitatea sa de ajutor al comisarului Basarabiei. Urând congresului un început bun şi menționând că, „dintr-o ocină a guvernatorilor ruşi", Basarabia „a ajuns acuma o țară slobodă", el şi-a exprimat dorința „ca de azi înainte să nu mai fie nimeni altul stăpân în țara noastră, decât poporul moldovan", încheindu-şi discursul cu exclamația: „Trăiască Basarabia autonomă". Apoi au luat cuvântul Pan. Halippa, din partea redacției „Cuvânt moldovenesc", doctorul Arzumaneanț, trimisul Partidului Social-Democrat Muncitoresc din Rusia, doctorul Lurie, reprezentantul Partidului Social-Democrat Evreiesc (Bund), Pantelimon Erhan, în numele comitetului tuturor țăranilor din Basarabia, Elena Alistar, în numele Obştii Moldovencelor, Valentin Prahnițchi, delegat al marinarilor moldoveni din flota rusă de pe Marea Neagră, Teofil Ioncu, din partea Partidului Național Moldovenesc, colonelul Martânovschi, împuternicitul cavalerişților din Novo-Gheorghievsk, Vasile Gafencu, trimisul Comitetului Executiv al Sfatului de Deputați ai Soldaților şi Ofițerilor Moldoveni din Odesa, Vasile Secară, în numele Asociației Învățătorilor Moldoveni din Basarabia, Constantin Osoianu, împuternicitul Regimentului 30, Anton Crihan, inspector al miliției moldoveneşti, Ion Păscăluță, delegat al Comitetului Executiv Militar Moldovenesc Moldoveni din Odesa, Vasile Țanțu şi Grigore Cazacliu, delegați ai Comitetului Executiv Militar Moldovenesc Moldoveni din Iaşi, Toma Jalbă, soldat moldovean din stânga Nistrului, şi alții. Oratorii au subliniat că „îmbunătățirea stării poporului moldovenesc atârnă de autonomia mai largă a Basarabiei". Ei au mai declarat că apăsarea îndurată de moldoveni din 1812 i-a prefăcut într-o „nație puternică, care n-a putut să se trezească numai din pricina că n-a fost organizată şi unită".

A doua zi, numărul delegaților a depăşit cifra de 600. Având în vedere „cultura națională a neamului moldovenesc şi trecutul său", dar şi „plecând de la principiul revoluției, că fiecare popor are dreptul să-şi hotărască singur soarta sa", aceşti peste 600 de delegați au proclamat „autonomia teritorială şi politică a Basarabiei". În ziua următoare, asistența a adoptat rezoluția de a începe cât mai degrabă organizarea armatei naționale „de tot felul de arme". Totodată, „pentru potolirea anarhiei şi susținerea rânduielii în Basarabia pe vremea demobilizării, congresul a hotărât să se sporească numărul cohortelor de la 16 până la 100, fiecare cohortă având câte 100 de soldați".

În continuare, la 23 octombrie, după audierea raportului *Basarabia şi ocârmuirea ei (Sfatul Înalt al Țării)*, prezentat de Ion Buzdugan, şi dezbaterea lui, militarii au votat, în unanimitate, decizia de a convoca organul suprem al Basarabiei – Sfatul Țării, alcătuit din 120 de deputați: 84 de moldoveni (70%) şi 36 de reprezentanți ai celorlalte „neamuri din Basarabia". Din cei 84 de deputați moldoveni, 44 urmau să fie aleşi de către delegații acestui congres, 30 de mandate erau prevăzute pentru exponenții țărănimii, iar 10 – pentru persoanele susținute de către „organizațiile şi partidele moldoveneşti". Pe deasupra, au fost rezervate 10 locuri pentru moldovenii de peste Nistru, „dacă dânşii vor voi să le prindă". În rezoluția „Despre Sfatul

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

Țării" se mai stipula: „Unirea cu capitaliştii nu-i dorită. Sfatul Țării va fi vremelnic şi va ființa numai pân[’] la alcătuirea Adunării Întemeietoare Basarabene. Toate aşezămintele administrative din Basarabia se supun pe deplin Sfatului Țării. Îndată ce se va înființa Sfatul Țării, toate comitetele din Basarabia capătă un caracter curat profesional şi n-au dreptul de a se amesteca în treburile politice".

În cadrul şedințelor congresului au mai fost luate hotărârile *Despre pământ şi colonizare* („Pământurile mănăstireşti, bisericeşti, cazone şi celelalte trec, fără plată, în mâna celor cari le vor lucra cu brațele lor. Stăpânirea de pământ se desființează pentru totdeauna. Împărțirea pământului se va hotărî în Adunarea Întemeietoare Basarabeană. Colonizarea Basarabiei cu streini e oprită. Au dreptul de a veni în Basarabia numai acei din basarabeni cari, sub stăpânirea veche, au fost nevoiți să părăsească țara"), *Despre naționalizarea şcolilor, aşezămintelor şi a dregătoriilor din Basarabia*, *Despre moldovenii de peste Nistru* („Să se propuie moldovenilor de peste Nistru 10 locuri în Sfatul Țării şi să se dee tot sprijinul organizațiilor lor. Să se îndrepte către Stăpânirea Vremelnică şi Rada Ucraineană cu cererea ca moldovenilor de peste Nistru să li se încuviințeze aceleaşi drepturi, pe cari le au alte neamuri din Basarabia autonomă"), *Despre fondul național*.

În cadrul şedințelor din 25–27 octombrie 1917, delegații la congres au desemnat primii 32 de deputați în Sfatul Țării (câte 4 deputați de la fiecare județ) dintre cei 44 preconizați a fi aleşi din rândul militarilor moldoveni. Ceilalți 12 deputați urmau să fie aleşi de către comitetele militarilor moldoveni.

În ultima zi (27 octombrie), participanții la congres au instituit „o comisie de organizare" (Biroul de Organizare a Sfatului Tării), autorizată să urgenteze deschiderea forului legislativ basarabean, în virtutea hotărârilor adoptate. În componența comisiei au fost incluşi sublocotenentul Vasile Țanțu, marinarul Grigore Turcuman, voluntarul Ion Buzdugan, soldatul Zamfir Munteanu şi sublocotenentul Nicolae Suruceanu, acordându-li-se dreptul să-i coopteze pe acei dintre „părtaşii congresului, care le vor fi de folos"[44].

Astfel, prin rezoluțiile istorice ale congresului, militarii moldoveni au restabilit statutul autonom al Basarabiei şi au impulsionat inițiativa de a constitui un organ suprem, capabil să orienteze viața publică a provinciei pe făgaş național şi să readucă calmul în societatea basarabeană, în condițiile haosului ce se întețea.

În aceste zile, patrioții moldoveni erau pătrunşi de nelinişte, provocată atât de starea grea pe care bolşevicii au adus-o în Rusia, cât şi de ezitarea minorităților naționale din Basarabia, după cum se părea, de a lua parte la constituirea Sfatului Tării[45]. Necesitatea înființării acestui organ de autoguvernare a Basarabiei se impunea în mod imperios, fiind dictată de o serie de factori: apropierea frontului, demobilizarea trupelor ruse, neînțelegerile agrare, problema alimentării, foametea care

[44] Gh. Pântea, *op. cit.*, p. 31–51; *Procesele-verbale ale congresului militar moldovenesc ce a avut loc la 20–27 octombrie 1917 în Chişinău*, în „Arhivele Basarabiei", Chişinău, anul VIII, aprilie – septembrie 1936, nr. 2–3, p. 121–131.

[45] George Tofan, *Sărbătoarea Basarabiei. Deschiderea celui dintâiu Sfat al țării la Chişinău în ziua de 21 noiembrie 1917*, Tipografia Societății Culturale a Românilor din Basarabia, p. 19.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

amenința mulțimea de oameni nevoiași, reducerea terenurilor semănate. Pretutindeni aveau loc tâlhării, neorânduieli, omoruri. Soldații întorși de pe front comiteau mișelii fără seamăn. În aceste circumstanțe, Basarabia era pe punctul de a se îneca în marea haotică a anarhiei în care se prăbușise Imperiul Rus. Tendința, de scurtă durată, a Guvernului Provizoriu de a introduce în Rusia stabilitatea și ordinea s-a dovedit a fi iluzorie. În cele din urmă, această instituție provizorie centrală a fost suprimată. Când Congresul Militarilor Moldoveni își încheia lucrările, de la Petrograd sosise știrea despre puciul bolșevic din 25 octombrie/7 noiembrie 1917. Preluând puterea, bolșevicii emit o proclamație prin care declară că recunosc dreptul popoarelor din imperiu de a-și hotărî soarta, despărțindu-se chiar de Rusia și formând state independente. Pe de altă parte, în legătură cu acapararea de către bolșevici a puterii de la Petrograd, s-au produs modificări și în Ucraina. Chiar a doua zi după puciul bolșevic, Rada Centrală a Ucrainei, a fundat Comitetul de salvgardare a revoluției, căruia trebuiau să i se subordoneze toate organele puterii. Peste două zile, Rada Centrală a atribuit Secretariatului General funcțiile acestui comitet pe care l-a dizolvat. Curând, la 7/20 noiembrie, Rada difuzează un nou manifest („universal"), prin care aduce la cunoștință că: „Petrogradul joacă un dans nebunesc", iar Rusia este pierdută, de aceea, văzându-se silită să facă singură ordine în Ucraina, proclamă crearea Republicii Populare Ucrainene – formație statală care urma să stabilească relații federative cu viitoarea Republică Rusă. Astfel, despărțindu-se Ucraina de cârmuirea centrală din Petrograd, Basarabia rămânea izolată, situație care grăbea întemeierea organului reprezentativ și legislativ suprem al populației dintre Prut și Nistru – Sfatul Țării[46].

Ținând cont de aceste împrejurări, Biroul de Organizare a Sfatului Tării s-a apucat imediat serios de lucru. Funcționând până la 20 noiembrie/3 decembrie 1917, sub președinția lui Vasile Țanțu, biroul a considerat necesar să majoreze numărul deputaților în Sfatul Țării de la 130, după cum se convenise la Congresul Militarilor Moldoveni, la 150, a elaborat programul de inaugurare a Sfatului Țării și planul de activitate al acestui organism parlamentar în zilele posterioare[47].

Corespunzător „Schemei de repartizare a locurilor de deputat", întocmită de o comisie specială din cadrul Biroului de Organizare a Sfatului Țării, cele 150 de mandate de deputat au fost repartizate proporțional cu structura etnică a populației Basarabiei: 105 mandate (70%) – românilor majoritari, iar 45 de mandate (30%) – minorităților naționale (15 – ucrainenilor, 13 – evreilor, 7 – rușilor, 3 – bulgarilor, 2 – găgăuzilor, 2 – germanilor, 1 – polonezilor, 1 – armenilor, 1 – grecilor)[48].

Ziua de 21 noiembrie/4 decembrie 1917 a început cu un serviciu divin, oficiat în limba română, la Catedrala Nașterea Domnului din Chișinău, după care numerosul public s-a îndreptat spre localul unde urma să se producă inaugurarea

[46] *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917–1918)*, p. 170–172.

[47] V. Popovschi, *Biroul de organizare a Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917). Studiu și documente*, p. 18–20.

[48] *Ibidem*, p. 35–36.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

forului reprezentativ al Basarabiei – Sfatul Țării, pe care flutura steagul românesc. Înainte de a începe şedința inaugurală, în capela din incinta palatului a fost oficiat un *Te deum*, apoi asistența a trecut în sala de şedințe, unde corul dirijat de protoiereul Mihail Berezovschi a interpretat imnul național *Deşteaptă-te, române!* şi *Pe-al nostru steag e scris unire*. După aceasta, deputații au ieşit la balcon şi, împreună cu publicul prezent, au privit defilarea Regimentului Moldovenesc şi a câtorva unități străine, venite să salute Sfatul Țării. Luând sfârşit defilarea, deputații şi oaspeții revin în sală. Decanul de vârstă, Nicolae Alexandri, declară deschisă şedința Sfatului Țării. În timp ce corul cânta din nou imnul *Deşteaptă-te, române!*, un val de bucurie, de emoții a cuprins asistența. Entuziasmul general se potoli şi deputații l-au ales în calitate de preşedinte al Sfatului Țării pe Ion Inculeț[49], care deținea funcția de vicecomisar gubernial al Guvernului Provizoriu în gubernia Basarabia.

Inițial, Sfatul Țării a fost conceput ca organ legislativ provizoriu, până a Basarabiei.

La 2/15 decembrie 1917, urmând exemplul altor naționalități din Imperiul Rus şi aplicând principiul autodeterminării popoarelor, declarat de revoluția rusă, Sfatul Țării proclamă Basarabia Republică Democratică (Populară) Moldovenească, în declarația aprobată menționându-se: „Republica rusească se află în mare primejdie. Lipsa de stăpânire la centru şi neorânduiala în toată țara, care este istovită prin lupta cu duşmanul din afară, duce la pieire întreaga republică. În această clipă îngrozitoare, singura cale de izbăvire a republicii democratice ruseşti este ca noroadele ei să se unească şi să-şi ieie soarta în mâinile lor, alcătuind stăpâniri naționale, în hotarele țărilor unde locuiesc. În puterea temeiului acesta şi având în vedere aşezarea rânduielii obşteşti şi întărirea drepturilor câştigate prin revoluție, Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său istoric, de azi înainte se declară Republică Democratică Moldovenească, care va intra în alcătuirea republicii federative democratice ruseşti, ca părtaş cu aceleaşi drepturi”[50]. Până la convocarea Adunării Populare (Constituante) a Basarabiei, se mai spune în declarație, organul suprem legislativ al Republicii Democratice Moldoveneşti rămânea Sfatul Țării, alcătuit din împuterniciții tuturor organizațiilor democratice ale etniilor conlocuitoare. Puterea executivă în Republica Democratică Moldovenească urma să fie reprezentată de Sfatul (Consiliul) Directorilor Generali (guvernul), responsabil numai în fața Sfatului Țării.

În şedința din noaptea de 7/20 spre 8/21 decembrie 1917, Sfatul Țării a votat primul cabinet al directorilor generali, componența nominală fiind următoarea: preşedinte al Consiliului Directorilor Generali şi director general al Agriculturii – Pantelimon Erhan; director general al Afacerilor Interne – Vladimir Cristi; director general al Instrucțiuni Publice – Ştefan Ciobanu; director general al Finanțelor – Teofil Ioncu; director general al Căilor de Comunicație, Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor – Nicolae Bosie-Codreanu; director general de Război şi al Marinei – Teodosie Cojocaru; director general al Justiției şi Cultelor – Mihai Savenko; director

[49] George Tofan, *op. cit.*, p. 19, 30–40; *Procesul-verbal nr. 1*, în „«Patrimoniu». Almanah de cultură istorică”, Chişinău, 1990, nr. 1, p. 161–162.

[50] Şt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 181.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

general al Industriei, Comerțului şi Muncii – Veniamin Grunfeld; director general al Afacerilor Externe – Ioan Pelivan[51].

Autoritățile basarabene nu aveau posibilități suficiente de a lupta cu forțele proprii împotriva dezordinilor în masă, cauzate de unitățile militare ruseşti, în debandadă. După cum relatează Ioan Pelivan, el, împreună cu Vladimir Cristi, fiind delegați de către Consiliul Directorilor Generali, s-au deplasat în dreapta Prutului, cu misiunea de a solicita asistență militară în legătură cu agravarea bruscă a situației din Basarabia. Aflându-se la Iași, de la 8/21 până la 17/30 decembrie 1917, ei au intervenit pe lângă reprezentanții Antantei din România, care însă, le-a refuzat, apoi au avut convorbiri cu prim-ministrul României, Ion I. C. Brătianu[52]. Ulterior, acționând în baza împuternicirilor acordate de Sfatul Țării, președintele Consiliului Directorilor Generali al Republicii Democratice Moldovenești, Pantelimon Erhan, directorul general de Externe, Ioan Pelivan, şi directorul general de Interne, Vladimir Cristi, s-au adresat ministrului de Război al României cu rugămintea să trimită grabnic la Chişinău un regiment transilvănean (format la Kiev din prizonierii români din Transilvania) şi să dea ordin ca acest regiment să stea la dispoziția Directoratului General al Republicii Democratice Moldovenești. Ministrul de Război le-a satisfăcut solicitarea[53].

La începutul anului 1918, hotărâte să pună stăpânire pe Basarabia, forțele bolşevice au provocat în Chişinău o situație social-politică tensionată. Rolul de coordonator al acestor forțe îl avea „Front-otdel"-ul[54] Rumcerod-ului, întemeiat cu misiunea de a organiza evacuarea unităților ruseşte de pe Frontul Român. Instalată abuziv la Chişinău pe data de 28 decembrie 1917, această structură bolşevică („cartierul bolşevic din Chişinău", după cum a numit-o Petre Cazacu[55]) a început să intervină în sfera de probleme ce țineau de competența Sfatului Țării, manifestând intenția de a dizolva acest organ al Basarabiei şi a-i aresta pe deputați. La 1/14 ianuarie 1918, „Front-otdel"-ul emite un ordin, prin care îşi asumă „puteri depline şi conducerea trupelor de pe Frontul Român şi din zona de lângă front"[56]. Cu ajutorul unor detaşamente înarmate, constituite din soldații ruşi plecați de pe front, ocupă gara, poşta şi telegraful din Chişinău şi proclamă stare de asediu în oraşele Chişinău, Bălți şi Bender. Totodată, ordonă neexecutarea ordinelor date de generalul Şcerbaciov şi declară război României. În ziua de 6/19 ianuarie 1918, detaşamentele „Front-otdel"-ului îi dezarmează şi îi arestează pe militarii transilvăneni sosiți din Kiev în gara Chişinău, trimişi pentru a menține ordinea publică în Republica Moldovenească. Apoi atacă reşedința Comisiei interaliate de aprovizionare, jefuind casa de bani şi arestând membrii acestei comisii. Încurajat de primele succese, „Front-otdel"-ul i-a chemat la răspundere pe reprezentanții Sfatului Țării, din partea căruia s-au prezentat Ion Inculeț şi Pantelimon Erhan[57].

[51] *Ibidem*, p. 179–180.
[52] I. Pelivan, *Amintiri*, în „Patrimoniu", 1992, nr. 2, p. 121–122.
[53] Gh. Andronachi, *Albumul Basarabiei. În jurul marelui eveniment al Unirii*, Chişinău, 1933, p. 177.
[54] *Front-otdel* – secție de front.
[55] P. Cazacu, *op. cit.*, p. 344.
[56] *Enciclopedia sovietică moldovenească*, Chişinău, 1972, vol. 3, p. 84.
[57] P. Cazacu, *op. cit.*, p. 344–345.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

În aceste zile de grea cumpănă pentru cauza românească din Basarabia, când „Front-otdel"-ul bolşevic tindea să paralizeze activitatea organelor de conducere ale Republicii Democratice Moldoveneşti, deputaţii Blocului Moldovenesc din cadrul Sfatului Ţării şi directorii generali convoacă două şedinţe cu privire la situaţia critică creată. În conformitate cu hotărârile adoptate, câteva grupuri de basarabeni, conduse de Ioan Pelivan, Anton Crihan, Vasile Ţanţu şi Vladimir Cristi, pleacă pe căi diferite la Iaşi pentru a urgenta ajutorul militar solicitat României. Guvernul român adoptă decizia să sprijine Basarabia şi, la 8/21 ianuarie 1918, unităţile armatei române trec Prutul[58]. Drept consecinţă, în scurt timp, criza politică şi anarhia ce domnea în Basarabia au fost lichidate, iar forţele naţionale au obţinut posibilitatea să se afirme în deplină libertate.

Între timp, la 9/22 ianuarie 1918, Rada Centrală a Ucrainei proclamă independenţa Republicii Populare Ucrainene faţă de Rusia sovietică.

Examinând conjunctura politică creată în partea de sud-vest a fostului Imperiu Rus, după proclamarea independenţei statului ucrainean, Consiliul Directorilor Generali a conchis că decretarea independenţei Republicii Moldoveneşti a devenit o necesitate vitală. Pornind de la această necesitate, Consiliul Directorilor Generali şi Prezidiul Sfatului Ţării, în cadrul unei şedinţe comune din 15/28 ianuarie, a decis să urmeze exemplul Kievului[59].

La 24 ianuarie/6 februarie 1918, Sfatul Ţării a adoptat *Declaraţia de independenţă* a Republicii Democratice Moldoveneşti, în care se menţiona că „noi ne-am arătat dorinţa neclintită" de a conviețui în unire cu republicile înființate pe teritoriul „fostei împărăţii ruseşti, alcătuind toţi la un loc marea republică democratică federativă rusească. Dar vremurile sunt schimbătoare şi împrejurările politice de azi împiedică cu desăvârşire înfăptuirea acestei uniri. Republica democratică a Ucrainei, vecina noastră de peste Nistru, s-a proclamat neatârnată şi noi, astfel, ne-am despărţit de Rusia". În aceste împrejurări „suntem siliţi să ne proclamăm şi noi, în unire cu voinţa norodului, Republică Democratică Moldovenească slobodă, de sine stătătoare şi neatârnată", rezervându-şi „dreptul de a-şi hotărî soarta în viitor". Proclamarea independenţei, se mai spunea în Declaraţie, „este o cerinţă politică a vremii, căci Republica Moldovenească nu mai poate aştepta de la nimeni orânduirea vieţii sale şi popoarele Republicii trebuie să înţeleagă că viitorul lor atârnă numai de la dânsele şi că acest viitor poate fi înfăptuit numai prin intermediul organului suprem al republicii – Sfatul Ţării şi puterii executive – Consiliul de Miniştri, învestit de Sfatul Ţării"[60].

Deşi îşi proclamase independenţa politică, dispunea de for legislativ şi putere executivă şi beneficia de protecţia armatei române, tânăra Republică Democratică Moldovenească se confrunta cu o multitudine de dificultăţi: era extrem de vulnerabilă sub aspect economic şi militar, ducea lipsă de resurse financiare, de cadre necesare în diverse sfere de activitate ale statului (în special, cunoscătoare a limbii române). Luând în consideraţie această situaţie complexă, precară, a Republicii Moldoveneşti, liderii basarabeni au optat pentru unirea ei cu România.

[58] M. Adauge, E. Danu, V. Popovschi, *op. cit.*, p. 78.
[59] Gh. E. Cojocaru, *Sfatul Ţării. Itinerar*, Chişinău, Editura Civitas, 1998, p. 75.
[60] Şt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 198.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)

La 20 martie/2 aprilie 1918, o delegație basarabeană, compusă din Ion Inculeț, Pan. Halippa şi Daniel Ciugureanu, sosind la Iaşi, pun în discuție problema unirii Basarabiei cu România în cadrul unei întrevederi cu prim-ministrul Alexandru Marghiloman. În viziunea prim-ministrului român, unirea era oportună, deoarece Basarabia era „prea slabă pentru a trăi singură şi despărțită; ucrainenii pândesc nordul şi litoralul mării; nici bani, nici armată. Unirea i-ar face un singur serviciu: să oprească dezmembrarea”[61].

În dimineața zilei de 26 martie/8 aprilie 1918, la Chişinău soseşte prim-ministrul Alexandru Marghiloman, însoțit de ministrul de Război, generalul Hârjeu, şi de alte persoane oficiale.

A doua zi, întrunindu-se în şedință solemnă, Sfatul Țării a votat, „în numele poporului Basarabiei”, Declarația de unire a Basarabiei cu România: „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi [a] dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna, se uneşte cu mama sa, România!”.

Din 125 de deputați prezenți la şedință, 86 au votat pentru unire (83 de deputați moldoveni şi 3 reprezentanți ai grupurilor etnice conlocuitoare), 3 voturi au fost împotrivă, iar 36 s-au abținut.

La 28 martie/10 aprilie 1918, regele României, Ferdinand I, a adresat preşedintelui Sfatului Țării, Ion Inculeț, şi prim-ministrului basarabean, Daniel Ciugureanu, o telegramă de felicitare, în care se menționa: „Cu adâncă emoție şi cu inima plină de bucurie, am primit ştirea despre importantul act ce s-a săvârşit la Chişinău. Sentimentul național, ce se deşteptase atât de puternic, în timpurile din urmă, în inimile moldovenilor de dincolo de Prut, a primit, prin votul înălțător al Sfatului Țării, o solemnă afirmare. Un vis frumos s-a înfăptuit. Din suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restrişte, ca o dulce mângâiere, să văd, după o sută de ani, pe frații basarabeni revenind la Patria Mumă”[62].

La 30 martie/12 aprilie 1918, o delegație a Basarabiei, condusă de Ion Inculeț, Pan. Halippa şi Constantin Stere, a înmânat regelui Ferdinand I Declarația de Unire a Basarabiei cu România, aceasta fiind promulgată prin Decretul regal din 9 aprilie 1918.

Aşadar, după Revoluția rusă din februarie 1917, în contextul evenimentelor social-politice care au cuprins întregul Imperiu Rus, românii basarabeni au formulat revendicări cu caracter național, pe primul plan punând autonomia Basarabiei, deziderat care a fost transpus în viață la 21 octombrie 1917, prin decizia Congresului Militarilor Moldoveni. Delegații la acest congres au instituit şi un organ suprem al Basarabiei – Sfatul Țării, care, în cadrul şedinței memorabile din 27 martie/9 aprilie 1918, a votat unirea Basarabiei cu România.

[61] Al. Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Bucureşti, Editura Machiavelli, 1995, p. 119.
[62] Şt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 274.

BDD-A32715 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:28 UTC)